ACTUALITATEA CERCETĂRILOR PRIVIND MIGRAŢIA ŞI DIASPORA (Cazul Republicii Moldova)

Ecaterina DELEU
CZU: 001.891:314.7(478) ecaterina.deleu@yahoo.it

Migraţia, mobilitatea umană şi deplasările de populaţie rămân a fi printre caracteristicile definitorii ale societăţii umane, fenomene impulsionate de un context mondial tot mai globalizat şi o dezvoltare tehnologică pe măsură. Migraţia umană este în continuare alimentată de conflicte armate, de strămutări forţate, de nevoia de refugiu, dar şi de nevoia de forţă de muncă, aducând cu sine o serie de provocări pentru ţările de origine şi pentru cele de destinaţie, probleme care devin şi mai evidente în cazurile care implică minorii, pentru că e nevoie de intervenţia imediată, complexă, din partea mai multor instituţii. Pandemia de COVID-19 a limitat, în mare parte, aceste tendinţe la nivel global, aducând, în acelaşi timp, o amplificare a discriminărilor şi etichetărilor împotriva persoanelor implicate în migraţie.

În ce priveşte Republica Moldova, considerată ţară furnizoare de migranţi, se confruntă cu mai multe probleme legate de emigraţia populaţiei încă de la sfârşitul anilor ’90 ai secolului trecut. O serie de cauze menţin aceste ritmuri de emigraţie la un nivel destul de înalt, astfel încât se atestă deja statistic prezenţa peste hotare a unui număr impresionant de cetăţeni originari din Republica Moldova, cu o pondere de cel puţin 20-25% în totalul populaţiei şi chiar peste 30% în cazul forţei de muncă. Deşi pandemia a redus ritmurile de emigraţie din Republica Moldova, acest proces nu a fost stopat, ci a continuat destul de dinamic. La etapa actuală asistăm la un proces de stabilizare (dinamică) a aflării peste hotare a cetăţenilor Republicii Moldova, de creştere a numărului tinerilor şi de formare a noilor generaţii. Au fost înregistrate mai multe aspecte politice, socioeconomice şi culturale care reprezintă un teren de cercetare tot mai larg. Prezenţa tot mai mare, în străinătate, a cetăţenilor moldoveni, consolidarea comunităţilor etnice formate peste hotare, dinamizarea activităţii vieţii comunitare şi manifestările tot mai evidente de transnaţionalism au dus şi la o participare politică mai activă, care a atras atenţia opiniei publice, dar şi a autorităţilor politice. Prezenţa peste hotare a unui număr mare de cetăţeni emigraţi are impact social şi politic, în ţările de destinaţie, dar şi în ţara-gazdă: la nivelul dialogului politic bilateral, la nivel de politici, de colaborare bilaterală, înfrăţire a unor localităţi, precum şi la nivel de comunitate/societate/familii etc. Problema cetăţeniei rămâne a fi o chestiune importantă pentru participarea politică (menţinerea cetăţeniei ţării de origine, în cazul celor emigraţi). Obţinerea cetăţeniei ţării-gazdă oferă ocazii în plus migranţilor de a participa la viaţa publică şi politică din ţara de reşedinţă. De multe ori, activismul civic al noilor cetăţeni, implicarea în activitatea unor asociaţii sau organizaţii, sociale sau politice, iniţiativele de voluntariat se datorează contactului cu o nouă cultură politică, din ţara-gazdă. Prezenţa lor activă şi efortul susţinut este

evident în diferite situaţii: fie că, reuniţi în cadrul asociaţiilor de băştinaşi, decid să investească în proiectele din localităţile rurale, în dezvoltarea comunităţilor, fie dezvoltă iniţiative umanitare, iniţiază activităţi de voluntariat sau participă la evenimente din viaţa politică, socială şi culturală din Republica Moldova sau din ţările-gazdă. Dezvoltarea dialogului politic (economic, sociocultural etc.) cu alte ţări, promovarea pe plan extern a imaginii Republicii Moldova (prin practicile de lobby) – sunt aspecte intrinseci ale activităţii reprezentanţilor din diasporă.

Impactul fenomenelor migraţionale a reprezentat o preocupare constantă nu doar a ţărilor vizate de migraţie, dar şi a autorităţilor europene şi internaţionale, regionale şi naţionale. În literatura ştiinţifică a fost acordată o atenţie deosebită cercetării acestor procese. Aspecte politice legate de migraţie şi formarea diasporelor au fost abordate de cercetătorii Robin Cohen, Steven Vertovec, Rafaela M. Dancygier, Karl-Oskar Lindgren, Salvatore Palidda, Gabriel Sheffer, Rainer Bauböck, Thomas Faist, Stéphane Dufoix, Rogers Brubaker, James Clifford ş.a. Abordarea migraţiei din perspectiva cetăţeniei active şi a participării politice, rolul migranţilor în procesele politice, comportamentul lor politic şi electoral sunt teme pe care le regăsim în lucrările cercetătorilor Sidney Verba, Aida Just şi Christopher J. Anderson, Göran Adamson, Henry Bäck, Maritta Soininen, Karthick Ramakrishnan, Thomas J. Espenshade ş.a. În acest cadru de cercetare extrem de complex, este necesară, din perspectiva ţării de origine a migranţilor, studierea şi cunoaşterea proceselor care vizează comunităţile formate peste hotare, nu doar implicarea diasporei în alegeri.

Cu siguranţă, participarea politică a cetăţenilor moldoveni stabiliţi peste hotare, alegerile pe care le fac în legătură cu procesele electorale din Republica Moldova reprezintă un alt aspect actual al cercetărilor în domeniu. Cadrul teoretic este destul de vast şi numeroase cercetări au vizat procesele migraţionale în condiţiile globalizării, formarea diasporei şi participarea acesteia la procesele electorale, activismul civic, cultura politică, participarea politică şi participarea electorală, motivele absenteismului electoratului [2, 1, 3, 4]. Datorită numărului impunător al cetăţenilor moldoveni aflaţi peste hotare şi contribuţiilor financiare consistente acordate familiilor, sub formă de remitenţe, „autorităţile s-au văzut nevoite să implice diaspora în procesele social-politice din țară, iar modalitatea de bază a implicării diasporei în procesele politice din țară rămâne participarea la alegeri” [5].

În ce priveşte participarea la procesele electorale a cetăţenilor moldoveni aflaţi peste hotare, această temă a devenit tot mai actuală din anul 2010, odată cu creşterea numărului votanţilor din afara ţării, când la alegerile parlamentare au participat circa 64.200 de cetăţeni moldoveni (de cel puţin 4 ori mai mult decât anterior). La scrutinul prezidenţial din 2020 numărul votanţilor peste hotare a fost de aproximativ 263 de mii de persoane, iar la alegerile parlamentare anticipate din iulie 2021 – peste 212 mii. Odată cu creşterea ponderii reprezentanţilor diasporei la procesul de vot, odată cu creşterea rolului acesteia la alegeri, a crescut rolul politic, relevanţa şi, în acelaşi timp, atenţia din partea autorităţilor politice. În Republica Moldova a fost abordată de multe

ori problema votului electronic sau a votului prin corespondenţă, au fost realizate unele proiecte de cercetare şi iniţiat un proiect-pilot, dar deocamdată nu a fost luată vreo decizie de către autorităţile politice. Prin urmare, participarea tot mai activă a reprezentanţilor diasporei (inclusiv a tinerilor) la procesele politice şi cele electorale din Republica Moldova a provocat un grad mai mare de interes în ultimii ani din partea cercetătorilor moldoveni, dar şi a autorităţilor politice din Republica Moldova (de nivel central şi local). Abordările privind migraţia şi diaspora, în discursul public şi cel politic din Republica Moldova, au cunoscut modificări esenţiale de-a lungul anilor (nu doar ca şi conceptualizare, dar şi ca spaţiu de discuţii). Discursul mai mult retoric al partidelor se accentuează în campaniile electorale, iar în funcţie de rezultatele alegerilor se schimbă şi atitudinea partidelor faţă de diasporă. Mai multe partide au elaborat strategii de implicare a reprezentanţilor diasporei în activitatea politică şi au încercat să construiască un dialog, mai mult sau mai puţin, constant sau oficial. La nivelul administraţiei publice locale au apărut mai multe iniţiative de implicare a migranţilor în dezvoltarea localităţilor de baştină, reprezentanţii diasporei fiind consideraţi agenţi activi ai dezvoltării ţării de origine. Au fost demarate proiecte de înfrăţire a localităţilor de baştină a migranţilor cu instituţii, sate şi oraşe din ţările-gazdă ale cetăţenilor moldoveni stabiliţi în străinătate. Intenţiile Guvernului de sprijinire a cetăţenilor moldoveni reveniţi din migraţie înregistrează rezultate modeste, deşi au fost anunţate mai multe programe guvernamentale cu scopul de a asigura condiţii de reintegrare la revenirea în ţară: organizarea unor cursuri de formare profesională, asistenţă medicală, studierea limbii române etc.

Referinţe:

1. MOŞNEAGA, V. (coord.) Diaspora în lumea modernă: contextul regional şi potenţialul pentru o dezvoltare durabilă a ţărilor de origine. În: *Materialele Conferinţei ştiinţifice internaţionale*. Chişinău, 21 decembrie 2017. Organizaţia Internaţională pentru Migraţie, Misiunea în Moldova, 2018. 594 p.
2. MORARU, V. Migrația în contextul globalizării. În: *Revista de Filosofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice*. 2018, nr. 1(176), pp. 20-30. ISSN 1957-2294.
3. PUTINĂ, N. Impactul comunităţilor diasporale asupra procesului politic în statele de origine. În: MOŞNEAGA, V. (coord.) *Politici şi practici ale reglementării migraţiei în contextul provocărilor moderne*. Chișinău: OIM, 2017, pp. 227-230.
4. RUSU, R. Aspecte teoretice privind implicarea diasporei în țara de origine. În: *Teoria şi practica administrării publice. Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale*. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2018, pp. 197-200. ISBN 978-9975-3019-7-847.
5. *Votarea peste hotarele Republicii Moldova*. [Accesat 17.08.2021] Disponibil: http://alegeri.md/w/Votarea_peste_hotarele_Republicii_Moldova